

УДК 81'33

Марія МАЛИШЕВА

аспірантка кафедри прикладної лінгвістики
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова
м. Одеса
mariiamalysheva@onu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-1910-4833>

**МЕРЕЖЕВИЙ ДИСКУРС
ЯК РІЗНОВИД ЕЛЕКТРОННОГО ДИСКУРСУ**

Анотація. *Статтю присвячено дослідженню електронного дискурсу, а саме – його різновидів у контексті вивчення комунікації в мережі Інтернет та соціальних мережах. Метою розвідки є розроблення типології дискурсів, опосередкованих електронними пристроями. Для цього було виокремлено та потрактовано зазначені типи дискурсів на підставі праць українських та іспанськомовних науковців; з'ясовано відмінності між віртуальним, інтернет-, онлайн-, комп'ютерним, комп'ютерно-опосередкованим, електронним, соціально-мережевим та мережевим дискурсами; потрактовано мережевий дискурс як мовленнєву репрезентацію комунікативного акту, що його було реалізовано в соціальних мережах; розроблено типологію, актуальну для українськомовної та іспанськомовної терміносистем. Вважаємо, що терміносполука «електронний дискурс» є гіперонімом, що об'єднує всі вищевказані типи дискурсу. З огляду на це, коректною видається така ієрархія (від гіпероніма до гіпоніма): електронний дискурс, комп'ютерний дискурс (синонім: комп'ютерно-опосередкований дискурс), віртуальний дискурс, інтернет-дискурс, (синонім: онлайн-дискурс), мережевий дискурс (синоніми: дискурс соціальних мереж, соціально-мережевий дискурс). Ієрархія іспанськомовних терміносполук є подібною. На відміну від українських науковців, іспанськомовні дослідники здебільшого не виокремлюють дискурс соціальних мереж як окремий тип дискурсу. Утім, пропонуємо додати до іспанськомовної терміносистеми поняття «discurso de las redes sociales» (укр. дискурс соціальних мереж), оскільки спілкування в соціальних мережах стало невід'ємною частиною життя сучасної людини, а самі соціальні мережі є унікальним майданчиком для спілкування в мережі Інтернет і предметом дослідження багатьох науковців. Перспективним вважаємо подальше ґрунтовне дослідження комунікативного простору соціальних мереж.*

Ключові слова: *віртуальний дискурс, інтернет-дискурс, комп'ютерний дискурс, комп'ютерно-опосередкований дискурс, електронний дискурс, мережевий дискурс.*

Постановка проблеми в загальному вигляді. У процесі дослідження комунікації в соціальних мережах ми зафіксували, що в сучасних українськомовних та іспанськомовних лінгвістичних розвідках терміносполуки «віртуальний дискурс», «інтернет-дискурс», «комп'ютерний дискурс», «вебдискурс», «ме-

режевий дискурс» та інші переважно ототожнюються. Утім, ці терміни не є рівнозначними та потребують чіткого розмежування.

Мета розвідки – розробити типологію дискурсів, опосередкованих електронними пристроями, для визначення мережевого дискурсу. Мета зумовила конкретні **завдання**: 1) на підставі аналізу праць сучасних українських науковців та дослідників іспанськомовних країн виокремити зазначені різновиди дискурсів; 2) розглянути потрактування виокремлених дискурсів задля з'ясування їхніх відмінностей; 3) сформулювати дефініцію терміносполуки «мережевий дискурс»; 4) розробити обґрунтовану типологію електронних дискурсів.

Об'єктом дослідження є дискурс, а **предметом** – його різновиди, опосередковані електронними пристроями.

Викладення основного матеріалу дослідження. В англomовних наукових розвідках наразі немає усталеного терміну на позначення комунікації в мережі Інтернет, здебільшого для цього використовують терміносполуки «computer-mediated discourse» (укр. комп'ютерно-опосередкований дискурс), «electronic discourse» (укр. електронний дискурс) або «digital discourse» (укр. цифровий дискурс). Меншою мірою натрапляємо на словосполучення «online discourse» (укр. онлайн-дискурс) [12] та «internet discourse» (укр. інтернет-дискурс) [13].

С. Геррінг потрактує комп'ютерно-опосередкований дискурс як спілкування, яке відбувається під час взаємодії людей один з одним шляхом передачі повідомлень через комп'ютери, під'єднані до мережі [8, с. 1]. Низка вчених наголошують, що елемент «computer-mediated» (укр. комп'ютерно-опосередкований) у терміносполуці «computer-mediated discourse» (укр. комп'ютерно-опосередкований дискурс) наразі є зайвим, оскільки він не узгоджується із поточним використанням цього терміна (у значенні спілкування зокрема в інтернеті) та помилково обмежує його сферу застосування до комунікації лише за допомогою комп'ютера, утім, М. Лочер влучно зауважує, що лексема «комп'ютер» вживається не лише на позначення власне персонального комп'ютера, а й будь-якого пристрою, що уможливує електронну комунікацію [10, с. 557]. На позначення цього явища А. Юкер та К. Дюршайд пропонують вживати термін «keyboard-to-screen communication» (укр. комунікація з-клавіатури-на-екран), оскільки, на їхню думку, такі терміни, як «electronic discourse» (укр. електронний дискурс) та «digital discourse» (укр. цифровий дискурс) та ін., є надто широкими та охоплюють зокрема комунікацію через телебачення та радіо. Термін «keyboard-to-screen communication» (укр. комунікація від-клавіатури-до-екрану), за А. Юкером та К. Дюршайд, є більш влучним, адже дає змогу охопити спілкування за допомогою мобільних телефонів, смартфонів, планшетів та комп'ютерів, підключених до мережі [9, с. 40], утім, цей підхід має недолік: із розвитком технологій клавіатури можуть змінитися з огляду на поширення інструментів розпізнавання голосу (голосові повідомлення тощо) [10, с. 557]. У зв'язку із цим, О. Горошко та Т. Полякова пропонують терміносполуку «спілкування від клавіатури та голосу (звуку) – до екрану та голосу (звуку)» (англ. «voice/keyboard – voice/screen computer-

mediated communication»), що враховує можливість голосового передавання інформації [2, с. 17].

В українськомовних наукових розвідках також натрапляємо на ототожнення терміносполук «віртуальний дискурс», «інтернет-дискурс», «комп'ютерний дискурс», «комп'ютерно-опосередкований дискурс», «електронний дискурс», «мережевий дискурс».

З огляду на слушне зауваження О. Горошко, про те, що прикметник або іменник в описовій частині словосполучень наголошує на сутнісних особливостях, ролі або характеристиці каналів, що уможливають комунікацію [1], вважаємо, що терміносполука «*електронний дискурс*» є гіперонімом, що об'єднує всі вищенаведені типи дискурсу. Електронний дискурс розглядають як вербальну та невербальну комунікацію з електронікою або комунікацію, що вона є опосередкованою електронікою [5, с. 7].

В межах електронного дискурсу перебуває *комп'ютерний дискурс*, тобто комунікація, опосередкована комп'ютером, а в рамках комп'ютерного дискурсу розглядаємо *віртуальний дискурс*. Прикладом віртуального дискурсу є взаємодія з віртуальним асистентом (напр., Siri, Google Assistant, Amazon Alexa, Microsoft Cortana та інші), з персонажами комп'ютерних ігор тощо, тобто віртуальний дискурс є спілкуванням людини із комп'ютером, а не з реальним співрозмовником за допомогою комп'ютера. Зазначимо, що в нашому дослідженні ми розглядаємо віртуальний дискурс саме в межах комп'ютерно-опосередкованої комунікації, прикладом віртуального дискурсу, не опосередкованого комп'ютером, є спілкування під час настільних рольових ігор, що також створюють віртуальну реальність, однак цей різновид віртуального дискурсу не є предметом нашого дослідження.

В межах віртуального дискурсу перебуває *інтернет-дискурс (онлайн-дискурс)*. Є думка, що інтернет-дискурс варто розглядати поза межами комп'ютерного дискурсу, оскільки «доступ до Інтернету і Всесвітньої павутини можна отримати не тільки за допомогою комп'ютера, а також за допомогою інших типів електроніки – смартфонів, планшетів тощо» [5, с. 7]. Утім, на нашу думку, смартфони, планшети та інші пристрої є комп'ютерами, тому коректною видається така ієрархія: інтернет-дискурс реалізується в межах віртуального дискурсу, що зі свого боку реалізується в межах комп'ютерного дискурсу як складової електронного дискурсу. Також в межах інтернет-дискурсу поодинокі виокремлюють *вебдискурс* – «мовлення, яке зустрічається у Всесвітній павутині» [5, с. 7]. На нашу думку, виокремлювати вебдискурс є сумнівним, оскільки World Wide Web є однією зі служб мережі Інтернет, кінцевий користувач не завжди в змозі відрізнити WWW від іншої служби, тому для нього WWW та Інтернет є синонімічними поняттями.

Поняття «*мережевий дискурс*» розглядається із двох перспектив: мережевий дискурс як спілкування в мережі Інтернет та локальних мережах [3, с. 229]; мережевий дискурс як процес та результат комунікативної діяльності,

що реалізована в соціальних мережах [6, с. 24]. На нашу думку, значення мережевого дискурсу як спілкування в мережі Інтернет актуалізовано в терміносполуці «інтернет-дискурс». Вважаємо недоцільним виокремлення мережевого дискурсу в значенні спілкування зокрема в локальних мережах, оскільки наразі локальні мережі є малопопулярними (окрім випадків корпоративного застосування) завдяки широкому розповсюдженню доступу до мережі Інтернет та технологіям 3G, 4G, 5G, Starlink тощо. Зважаючи на це, у нашому дослідженні ми використовуємо терміносполуки «мережевий дискурс» і «дискурс соціальних мереж» як тотожні й розглядаємо мережевий дискурс як *мовленняву репрезентацію комунікативного акту, що його було реалізовано в соціальних мережах*.

З огляду на це, коректною видається така ієрархія: електронний дискурс → комп'ютерний дискурс (синонім: комп'ютерно-опосередкований дискурс) → віртуальний дискурс → інтернет-дискурс (синонім: онлайн-дискурс) → мережевий дискурс (синоніми: дискурс соціальних мереж, соціально-мережевий дискурс).

Зазначимо, що наявний перелік типів електронних дискурсів не є вичерпним, оскільки кількість дискурсів є безмежною [4, с. 20].

В іспанськомовних наукових розвідках натрапляємо на такі терміносполуки: «discurso virtual» (укр. віртуальний дискурс) [16], «discurso electrónico» (укр. електронний дискурс) [16], «e-discurso» (укр. електронний дискурс) [16], «discurso mediado por ordenador» (укр. дискурс, опосередкований комп'ютером) [7; 11; 14; 15], «discurso digital» (укр. цифровий дискурс) [7; 15]. Здебільшого ці терміносполуки вживаються синонімічно на позначення комунікації в мережі Інтернет [7, с. 3].

Виявляємо, що в українськомовній та іспанськомовній терміносистемах наявні поняття електронного, комп'ютерного та віртуального дискурсів, утім, в іспанськомовних лінгвістичних студіях не виокремлюють дискурс соціальних мереж. А. Аламан та П. Муньос зазначають, що наразі в лінгвістичних студіях досі немає загальноприйнятої терміносполуки на позначення комунікації в мережі Інтернет, тому вищенаведений перелік можна доповнити такими синонімами: «comunicación mediada por ordenador» / «comunicación mediada por computador» / «comunicación mediada por computadora» (укр. спілкування, опосередковане комп'ютером; вживання лексеми «ordenador», «computador» чи «computadora» залежить від географічного ареалу: перше слово здебільшого вживають в Іспанії, два наступні – у країнах Латинської Америки); «discurso mediado por ordenador» / «discurso mediado por computador» / «discurso mediado por computadora» (укр. дискурс, опосередкований комп'ютером); «discurso digital» (укр. цифровий дискурс); «texto electrónico» (укр. електронний текст); «lengua en la red» (укр. мова в мережі); «lengua en internet» (укр. мова в інтернеті); «lenguaje en la red» (укр. мовлення в мережі); «lenguaje en internet» (укр. мовлення в інтернеті); «discurso en la web» (укр. дискурс в інтернет-просторі);

«lenguaje en la web» (укр. мовлення в інтернет-просторі); «lengua en la web» (укр. мова в інтернет-просторі) [7, с. 9].

На нашу думку, в іспанськомовній термінологічній системі також треба провести чітке розмежування різних видів електронного дискурсу. З огляду на аналіз, представлений у контексті українськомовних прикладів, коректною видається така ієрархія: «discurso electrónico» (укр. електронний дискурс), «e-discurso» (укр. електронний дискурс), «texto electrónico» (укр. електронний текст) → «discurso digital» (укр. цифровий дискурс) → «discurso mediado por ordenador» / «discurso mediado por computador» / «discurso mediado por computadora» (укр. дискурс, опосередкований комп'ютером), «comunicación mediada por ordenador» / «comunicación mediada por computador» / «comunicación mediada por computadora» (укр. спілкування, опосередковане комп'ютером) → «discurso virtual» (укр. віртуальний дискурс) → «lengua en la red» (укр. мова в мережі); «lengua en internet» (укр. мова в інтернеті); «lenguaje en la red» (укр. мовлення в мережі); «lenguaje en internet» (укр. мовлення в інтернеті); «discurso en la web» (укр. дискурс в інтернет-просторі); «lenguaje en la web» (укр. мовлення в інтернет-просторі); «lengua en la web» (укр. мова в інтернет-просторі).

Виявляємо, що іспанськомовні дослідники здебільшого не виокремлюють дискурс соціальних мереж як окремий тип дискурсу. Утім, пропонуємо додати до іспанськомовної терміносистеми поняття «discurso de las redes sociales» (укр. дискурс соціальних мереж), оскільки спілкування в соціальних мережах стало невід'ємною частиною життя сучасної людини, а самі соціальні мережі є унікальним майданчиком для спілкування в мережі Інтернет і предметом дослідження багатьох науковців.

Висновки й перспективи дослідження. На підставі проведеного аналізу праць сучасних українських науковців та дослідників з іспанськомовних країн ми виокремили дискурси, опосередковані електронними пристроями, з'ясували їхні відмінності й розробили типологію, актуальну для українськомовної та іспанськомовної терміносистем. Коректною видається така ієрархія (від гіпероніма до гіпоніма): електронний дискурс, комп'ютерний дискурс (синонім: комп'ютерно-опосередкований дискурс), віртуальний дискурс, інтернет-дискурс, (синонім: онлайн-дискурс), мережевий дискурс (синоніми: дискурс соціальних мереж, соціально-мережевий дискурс). Ієрархія іспанськомовних терміносполук є подібною. Іспанськомовні дослідники здебільшого не виокремлюють дискурс соціальних мереж як окремий тип дискурсу, тому вважаємо доцільним додати до іспанськомовної терміносистеми поняття «discurso de las redes sociales» (укр. дискурс соціальних мереж). Перспективним вважаємо подальше ґрунтовне дослідження комунікативного простору соціальних мереж.

Література

1. Горошко, Е. И. (2012). Современная интернет-коммуникация: структура и основные параметры. В *Интернет-коммуникация как новая речевая формация* (монография, науч. ред. Т. Н. Колокольцева & О. В. Лутовинова). Наука, Флинта.

2. Горошко, Е. И., Полякова, Т. Л. (2017). Общение от клавиатуры и голоса (звука)-к экрану и голосу (звуку) как новый шаг в развитии компьютерно-опосредованного общения на примере сети Фейсбук. *Гипертекст как объект лингвистического исследования*, с. 16–30.
3. Гудзь, Н. О. (2013). Интернет-дискурс – невід’ємна складова сучасної комунікації. *Вісник Житомирського державного університету*, 4(70), с. 228–232.
4. Загнітко, А. П. (2008). *Основи дискурсології* (науково-навчальне видання). Донецьк ДонНУ.
5. Карпенко, М. Ю. (2016). Лінгвістичні особливості інтернет-дискурсу. *Мова*, 26, с. 5–11. URL: <https://doi.org/10.18524/2307-4558.2016.26.101364>
6. Нерян, С. (2019). Мовні засоби аргументації в мережевому спілкуванні (на матеріалі дописів українськомовного сегмента Facebook). *Закарпатські філологічні студії*, 8(1), с. 22–26.
7. Alamán, A. P. & Muñoz, P. M. (2016). Una aproximación a los estudios sobre el discurso mediado por ordenador en lengua española. *Tonos digital: Revista de estudios filológicos*, 30, pp. 1–30.
8. Herring, S. (2015). Computer-Mediated Discourse. *Handbook of Discourse Analysis*. Oxford: Blackwell.
9. Jucker, A. H. & Dürscheid, Ch. (2012). The linguistics of keyboard-to-screen communication. A new terminological framework. *Linguistik Online*, 56(6/12), pp. 1–26. URL: <https://doi.org/10.5167/uzh-67310>
10. Locher, M. A. (2014). Electronic discourse. In Klaus p. Schneider and Anne Barron (eds.), *Pragmatics of Discourse*. Berlin: Mouton, pp. 555–581.
11. Muñoz, P. M. (2015). Los comentarios de los usuarios en la prensa digital: una propuesta para su estudio desde el discurso mediado por ordenador y los estudios periodísticos. *Caracteres. Estudios culturales y críticos de la esfera digital*, 4(1), 178–199.
12. Nilan, P. (2021). Online Discourse and Social Media. In: *Young People and the Far Right. Alternatives and Futures: Cultures, Practices, Activism and Utopias*. Palgrave Macmillan, Singapore. URL: https://doi.org/10.1007/978-981-16-1811-6_2
13. Richardson, K. (2005). *Internet Discourse and Health Debates*. Palgrave Macmillan London. URL: <https://doi.org/10.1057/9780230512979>
14. Rueda, A. M. & Alamán, A. P. (2014). Las redes sociales como corpus de estudio para el Análisis del discurso mediado por ordenador. *Humanidades Digitales: desafíos, logros y perspectivas de futuro*, pp. 305–315.
15. Sampietro, A. (2016). *Emoticonos y emojis: Análisis de su historia, difusión y uso en la comunicación digital actual* (дис. ... док. наук).
16. Vaquera, M. L. C. (2014). El discurso del WhatsApp: entre el Messenger y el SMS. *Oralia*, 17, pp. 85–114.

References

1. Goroshko, E. I. (2012). Modern Internet communication: structure and main parameters. [Sovremennaja internet-kommunikacija: struktura i osnovnye parametry]. *Internet-kommunikacija kak novaja rechevaja formacija* (monografija, nauch. red. T. N. Kolokol'ceva & O. V. Lutovinova). Nauka, Flinta [In Russian]
2. Goroshko, E. I., Poljakova, T. L. (2017). Voice /Keyboard – Voice /Screen Computer-mediated Communication as a new step in the development of computer-mediated communication on the example of the Facebook network. [Obshhenie ot klaviaturny i golosa (zvuka)-k jekranu i golosu (zvuku) kak novyj shag v razviti kompjuterno-oposredovannogo obshhenija na primere seti Facebook]. *Gipertekst kak objekt lingvisticheskogo issledovaniya*, 16–30. [In Russian]
3. Hudz, N. O. (2013). Internet discourse is an integral part of modern communication [Internet-dyskurs – nevidiemna skladova suchasnoi komunikatsii]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu*, 4(70), pp. 228–232. [In Ukrainian]
4. Zahnitko, A. P. (2008). *Basics of discourse science* [Osnovy dyskursolohii] (navkovo-navchalne vydannia). Donetsk: DonNU. [In Ukrainian]
5. Karpenko, M. Iu. (2016). Linguistic features of Internet discourse [Linhvistychni osoblyvosti internet-dyskursu]. *Mova*, 26, 5–11. URL: <https://doi.org/10.18524/2307-4558.2016.26.101364> [In Ukrainian]
6. Nerian, S. (2019). Linguistic means of argumentation in network communication (on the material of posts of the Ukrainian-speaking segment of Facebook) [Movni zasoby arhumentatsii v merezhevomu spilkuvanni (na materiali dopysiv ukrainskomovnoho sehmenta Facebook)]. *Zakarpatski filolohichni studii*, 8(1), pp. 22–26. [In Ukrainian]
7. Alamán, A. P. & Muñoz, P. M. (2016). An approach to studies on computer-mediated discourse in Spanish [Una aproximación a los estudios sobre el discurso mediado por ordenador en lengua española]. *Tonos digital: Revista de estudios filológicos*, 30, pp. 1–30. [In Spanish]
8. Herring, S. (2015). Computer-Mediated Discourse. *Handbook of Discourse Analysis*. Oxford: Blackwell. [In English]
9. Jucker, A. H., Dürscheid, Ch. (2012). The linguistics of keyboard-to-screen communication. A new terminological framework. *Linguistik Online*, 56(6/12), 1–26. URL: <https://doi.org/10.5167/uzh-67310> [In English]

10. Locher, M. A. (2014). Electronic discourse. In Klaus p. Schneider and Anne Barron (eds.), *Pragmatics of Discourse*. Berlin: Mouton, 555–581. [In English]
11. Muñoz, P. M. (2015). The comments of the users in the digital press: a proposal for its study from the speech mediated by computer and the journalistic studies [Los comentarios de los usuarios en la prensa digital: una propuesta para su estudio desde el discurso mediado por ordenador y los estudios periodísticos]. *Caracteres. Estudios culturales y críticos de la esfera digital*, 4(1), 178–199. [In Spanish]
12. Nilan, P. (2021). Online Discourse and Social Media. In: *Young People and the Far Right. Alternatives and Futures: Cultures, Practices, Activism and Utopias*. Palgrave Macmillan, Singapore. URL: https://doi.org/10.1007/978-981-16-1811-6_2 [In English]
13. Richardson, K. (2005). *Internet Discourse and Health Debates*. Palgrave Macmillan London. URL: <https://doi.org/10.1057/9780230512979> [In English]
14. Rueda, A. M. & Alamán, A. P. (2014). Social networks as a corpus of study for Computer-mediated Discourse Analysis [Las redes sociales como corpus de estudio para el Análisis del discurso mediado por ordenador]. *Humanidades Digitales: desafíos, logros y perspectivas de futuro*, 305–315. [In Spanish]
15. Sampietro, A. (2016). *Emoticons and emojis: Analysis of their history, diffusion and use in current digital communication* [Emoticonos y emojis: Análisis de su historia, difusión y uso en la comunicación digital actual] (дис. ... док. наук). [In Spanish]
16. Vaquera, M. L. C. (2014). The WhatsApp discourse: between Messenger and SMS [El discurso del WhatsApp: entre el Messenger y el SMS]. *Oralia*, 17, 85–114. [In Spanish]

Mariia MALYSHEVA

DISCOURSE OF SOCIAL NETWORKING SITES AS PART OF ELECTRONIC DISCOURSE

Abstract. *The article is devoted to the study of electronic discourse, namely, its varieties in the context of studying communication on the Internet and social networking sites. The aim of the research is to develop a typology of discourses mediated by electronic devices. For this purpose, the specified types of discourses were distinguished and interpreted on the basis of the works of Ukrainian and Spanish-speaking scientists; the differences between virtual, Internet, online, computer, computer-mediated, electronic, social network and network discourses are clarified; discourse of social networking sites is interpreted as a speech representation of a communicative act that was implemented in social networking sites; a typology relevant for the Ukrainian and Spanish terminological systems has been developed. We believe that the term “electronic discourse” is a hyperonym that unites all the above types of discourse. In view of this, the following hierarchy (from hyperonym to hyponym) seems correct: electronic discourse, computer discourse (synonym: computer-mediated discourse), virtual discourse, Internet discourse, (synonym: online discourse), discourse of social networking sites (synonyms: discourse of social networks, social network discourse). The hierarchy of Spanish-language terminological compounds is similar. Unlike Ukrainian scientists, Spanish-speaking researchers mostly do not distinguish the discourse of social networking sites as a separate type of discourse. However, we suggest adding to the Spanish term system the concept of “discurso de las redes sociales” (discourse of social networking sites), since communication in social networks has become an integral part of the life of a modern person, and social networks themselves are a unique platform for communication on the Internet and the subject of research by many scientists. We consider further thorough research of the communicative space of social networking sites to be promising.*

Key words: *virtual discourse, Internet discourse, computer discourse, computer-mediated discourse, electronic discourse, discourse of social networking sites.*